

Vad innebär en förskola för alla barn?

- Fokusgruppsintervjuer med förskollärare

Elin Dahl

**Examensarbete 1, 15 hp
Läroprogrammet
Institutionen för individ och samhälle
Vårterminen 2016**

Arbetets art: Examensarbete 1 15 hp, Lärarprogrammet

Titel: Vad innebär en förskola för alla barn? – Fokusgruppsintervjuer med förskollärare

Engelsk titel: What is a pre-school for all children? – Focus group interviews with pre-school teachers

Sidantal: 28

Författare: Elin Dahl

Examinator: Paula Berntsson

Datum: augusti 2016

Sammanfattning

Bakgrund: Att förskolans verksamhet ska anpassas till alla barn i förskolan och att personalen ska ge barnen det stöd som barnet behöver är ett av Läroplanen för förskolans mål (Skolverket, 2010) och en del av Skollagen (SFS 2010:800). Alla barn ska enligt Skollagen dela vardag i förskolan men hur pedagogerna ska möta alla barns olikheter och ge det stöd som varje enskilt barn behöver framgår inte. Utifrån detta undersöks ”En förskola för alla barn” i denna studie.

Syfte: Syftet med studien är att undersöka förskollärares syn på och arbetet för ”En förskola för alla barn” med inriktning på barn i behov av särskilt stöd.

Metod: I denna studie har jag valt en kvalitativ metod genom fokusgruppsintervjuer. I studien har fyra fokusgrupper deltagit med två eller tre förskollärare i varje grupp. Förskolorna är placerade inom samma stad men i tre olika områden.

Resultat: Resultatet är ett analysarbete utifrån fokusgruppernas samtal. Resultatet är indelat efter studiens tre frågeställningar: ”En förskola för alla barn”, ”Barn i behov av särskilt stöd” och ”Att arbeta för en förskola för alla barn”. Resultatet visar på att inkludering är en återkommande definition av en förskola för alla barn och även det som förskollärarna strävar efter i sitt arbete men hur arbetet med inkludering går till ser olika ut beroende på vilka behov de stöter på hos barnen och om barnet är i behov av särskilt stöd.

Innehållsförteckning

Inledning.....	1
Syfte	2
Frågeställningar.....	2
Forskningsöversikt	3
En förskola för alla barn.....	3
Barns olikheter och behov.....	4
Barn i behov av särskilt stöd	4
Specialpedagogiska perspektiv	5
Samarbete	7
Metod	9
Urval.....	9
Genomförande.....	11
Analys.....	12
Etiska ställningstaganden	12
Vetenskaplig kvalitet.....	13
Resultat.....	15
En förskola för alla barn.....	15
Barn i behov av särskilt stöd	16
Att arbeta för en förskola för alla barn	19
Diskussion	24
Talet om en förskola för alla	24
Förskolläraernas arbetssätt.....	25
Slutsats	27
Fortsatt forskning	28
Referenser.....	29
Bilaga 1	1
Bilaga 2	2

Inledning

Under min utbildning till förskollärare har jag i flera kurser hört uttrycket ”En förskola för alla barn” vilket har fångat mitt intresse och är någonting jag velat undersöka mer. Att skapa en förskola för alla barn är också något som förordas av styrdokumentet. I Läroplanen för förskolan, Lpfö98, beskrivs uppdraget på följande sätt:

Verksamheten ska anpassas till alla barn i förskolan. Barn som tillfälligt eller varaktigt behöver mer stöd och stimulans än andra ska få detta stöd utformat med hänsyn till egna behov och förutsättningar så att de utvecklas så långt som möjligt. (Skolverket, 2010, s. 5).

Att verksamheten ska anpassas till alla barn är ett av förskolans uppdrag och anges också i Skollagen. Enligt Skollagen (SFS 2010:800) ska verksamheten utgå från barnets behov och utformas så att lärande, utveckling och omsorg blir en helhet. Att anpassa verksamheten till barnets behov är också till för att främja en social gemenskap och för att barnet ska få flera olika kontakter som förberedelse för fortsatt utbildning. Man kan alltså enligt Skollagen säga att alla barn oavsett behov ska dela vardag i förskolan. Om barn med specifika behov placeras i specifika skolor kan man se det som att barnet inte får ta del av olika människor utan endast ta till sig en verksamhet där barnen ses som likadana. I Lpfö98 och Skollagen ses det som viktigt att arbeta med en förskola för alla barn. Utifrån detta tar denna studie perspektiv på en förskola för alla och de barn som är i behov av mer stöd än andra barn. I förskolans verksamhet har jag tidigare mött pedagoger som på olika sätt uttryckt sig om att något barn i verksamheten varit i behov av särskilt stöd för att underlätta sin dag på förskolan. Däremot har det inte framgått om pedagogerna har samma syn på vilka barn som är i behov av särskilt stöd och vad detta särskilda stöd innefattar, heller inte hur förskolan och personalen arbetar för att skapa en förskola för alla barn. Enligt Assarson (2007) som refererar till Lärarutbildningskommittén finns det inte något färdigt arbetssätt hur undervisningen ska gå till för att möta alla elevers behov samtidigt och hur man tar vara på elevernas olikheter som en resurs i verksamheten. Jag anser att det ändå är angeläget att studera detta då det i Sveriges förskolor finns barn som har olika behov av stöd för sin utveckling. Förskollärare möter och undervisar dessa barn dagligen på olika sätt och att studera arbetssättet är angeläget inte minst för barnens skull och det är detta som undersöks i denna studie.

Syfte

Syftet med denna studie är att undersöka hur förskollärare ser på och arbetar för en förskola för alla barn.

Frågeställningar

- Hur definierar förskollärare en förskola för alla barn?
- Vilka barn anser förskollärare vara i behov av särskilt stöd?
- Hur beskriver förskollärare sitt arbetssätt för att skapa en förskola för alla barn?

Forskningsöversikt

I forskningsöversikten redogör jag för forskning som är relevant för studien ”En förskola för alla barn”. Här behandlas en förskola för alla barn, barns olikheter, barn i behov av särskilt stöd och det konkreta arbetet med en förskola för alla barn. I den tidigare forskningen använder forskarna olika begrepp angående om det gäller förskola eller skola och i texten nedan används det ord som forskaren utgått från i sin studie.

En förskola för alla barn

I forskning om en förskola för alla är likvärdighet ett återkommande begrepp. Enligt Assarson (2007) ses likvärdighet som en grund för en skola för alla och det kan handla om allt från verksamhetens likhet men även att det finns krav på att ge alla elever lika möjligheter. Vetenskapsrådet (2015) menar att en likvärdig förskola innebär att verksamheten ska erbjuda alla barn en god lärandemiljö där alla barn ska kunna använda sina förmågor och resurser för deras egen utveckling. En skola för alla är bland annat till för att kunna ta del av kunskap som andra har och detta genom att undervisas tillsammans, men det är även till för att få ta del av det sociala med andra elever (Assarson, 2007).

Även Tornberg (2006) menar att en skola för alla bygger på likvärdighet men också jämlikhet vilket hon menar är elevers rätt till likabehandling och lika möjligheter. Assarson (2007) har kommit fram till att inom likvärdighet ingår även rättvisa och sammanhållning där alla elevers möjligheter är i fokus också de elever som av olika anledningar har svårigheter att klara av skolans verksamhet. Tornberg (2006) menar att i en skola för alla finns det elever som har olika problem men att det är ett av skolans uppdrag att ta emot alla elever oavsett behov. Enligt Salamancadeklarationen (Svenska Unescorådet, 2006) ska undervisningen ske i den mån det går tillsammans med alla barn och är grundläggande för en integrerande förskola. I en integrerande förskola ska elevers olikheter och behov ses. I verksamheten ska det finnas plats för att skapa en verksamhet och undervisning där stöd finns beroende på behoven i varje förskola. Att arbeta med en skola för alla är enligt Assarson (2007) någonting som man arbetar med i de flesta verksamheter men att det finns ett problem. Problemet med att skapa en skola för alla ligger i skolans utformande och detta blir ett hinder. Hindret är inte människorna i verksamheten utan det är hur skolan ser ut och verksamhetens upplägg som är problemet för att skapa en skola för alla.

Enligt Assarson (2007) handlar en skola för alla om mångfald men att man kan fokusera på olika perspektiv. Inom en skola för alla och likvärdighet kan jämställdhet ingå och man kan ta olika perspektiv som t.ex. genus, etniskt och social men även specialpedagogik som fokuserar på barn i svårigheter vilket är denna studies perspektiv. Även om en förskola för alla handlar om mångfald är det ofta att man ändå fokuserar på en liten grupp människor än att se alla.

Barns olikheter och behov

Som nämnts i inledningen utifrån Lpfö98 (Skolverket, 2010) ska förskolan anpassas till alla barn och man ska ta vara på barns behov och förutsättningar. En förskola för alla ska innefatta barn med olika behov och förutsättningar. Enligt Vetenskapsrådet (2015) är en av grunderna för att uppnå en likvärdig förskola att förskolan ska ha hög kvalitet vilket innebär att alla barn inte ska erbjudas en likadan verksamhet utan anpassas efter barnens olikheter och utgå från barnens olika behov så att de kan använda sina förmågor.

Palla (2011) har kommit fram till att om man ser olikheter i förhållande till andra barn ses det ena barnet som speciellt och det speciella ses som svårigheter eller behov. Man ser och gör en tolkning av skillnaden och jämför sedan med det som anses vara normalt i den situation som barnet befinner sig i. Att vara olika menar Assarson (2007) inte vara något problem så länge det fungerar, det vill säga så länge barnet inte uppfattas som störande av andra människor. Assarson lyfte däremot fram frågan om vad som egentligen ses som fungerande och vad som stör. De elever som stör eller som är speciella menar Assarson också vara de elever som är i behov av särskilt stöd. Palla (2011) menar att när ett barn beter sig annorlunda mot barns vanliga beteenden ses barnet som speciellt eftersom barnet bryter mot normer av hur man bör bete sig. Andra människor kan då reagera på barnet eftersom det skapar funderingar och/eller förvirring kring barnets beteende.

Utmaningen med att skapa en skola för alla är enligt Assarson (2007) att kunna se elevernas olikheter som en resurs i verksamheten. För att barnen ska kunna få vara delaktiga och bli accepterade måste lärarna kunna se elevernas olikheter. Tornberg (2006) har utifrån lärare i sin studie kommit fram till att det finns delade uppfattningar om hur man tar hänsyn till elevers olikheter och behov. Det ena är att främst se utifrån elevgruppen och att den enskilda elevens behov ska komma i andra hand och motiveras med att det inte är rättvist för elevgruppen och heller inte för den enskilda eleven. Den andra är att elevgruppen ska ta hänsyn till den enskilda elevens behov.

Barn i behov av särskilt stöd

Assarson (2007) refererar till Börjesson och Palmblad (2003) som frågar sig vilka barn som anses ha särskilda behov och vilka som inte har dessa behov. De menar att elever i behov av särskilt stöd inte är en avgränsad grupp elever utan vilken elev som anses vara i behov av särskilt stöd är beroende på hur situationen ser ut. Det kan också utgå från hur pedagogers handlingar i förhållande till det sociala ser ut i verksamheten i den situation där eleven anses vara speciell i (Assarson, 2007). Palla (2011) menar att förskolan är en verksamhet som är inkluderande och som har möjlighet att definiera vilka som ses som speciella, hur man ser på det speciella och vad man ska göra med detta. Men för att kunna definiera detta krävs det att barnen blir observerade för att sedan jämföras med andra. Genom att förstå vad som är speciellt med barnet kan det också ge en förklaring till barnets beteende vilket kan bli ett sätt för att kunna arbeta med att ge det stöd som barnet behöver. När man anpassar verksamheten till varje barns behov blir barnet enligt Palla ett mer behövande barn än andra och det blir pedagogerna som ska möta barnets behov.

Att arbeta med en inkluderande eller exkluderande verksamhet ser Tornberg (2006) som en svårighet och handlar om vilket som är bäst för alla iblandade i verksamheten såväl individen men även gruppen. Antingen att ge eleven det stöd som behövs i den ordinarie verksamheten (inkludering eller integrering) eller att flytta eleven till en annan grupp (exkludering) för att kunna ge det särskilda stöd som eleven behöver. Som nämnts tidigare ska undervisningen, enligt Salamancadeklarationen (Svenska Unescorådet, 2006) i så stor utsträckning som möjligt ske i den ordinarie verksamheten. Barn som är i behov av särskilt stöd ska erbjudas ett fortlöpande stöd som finns i den ordinarie verksamheten men att stödet också kan ske på ett mer utvecklat sätt genom stöd med hjälp av utomstående personal, t.ex. speciallärare.

Specialpedagogiska perspektiv

Nilholm (2007) menar att när det finns skillnader mellan elever även fast de undervisas i samma verksamhet är det inte säkert att den vanliga pedagogiken räcker till och då kan specialpedagogik behövas. För att bemöta alla barns behov menar Nilholm att en skola för alla barn är en bärande idé men hur man lägger upp arbetet med att bemöta allas behov kan se olika ut och hur detta arbete ska ske kan tolkas på olika sätt. Nedan presenteras genom Nilholm tre grundläggande perspektiv på specialpedagogik inom skolan.

Kompensatoriska perspektivet

I det kompensatoriska perspektivet menar Nilholm (2007) att problem ses som individbundna och grunden är att kompensera individerna för deras problem. För att kunna kompensera individen vill man få en förståelse för problemet så att man kan skapa metoder och åtgärder för att kunna hjälpa individen med problemet. Enligt Nilholm åtgärdas problemet i tre steg: man identifierar problemgrupper, söker förklaringar till problemet som handlar om psykologiska och/eller neurologiska problem, för att sedan skapa metoder för att kunna hjälpa och kompensera individen med problemet. Det kompensatoriska perspektivet innebär att kunna definiera vilka som tillhör och vilka som inte tillhör en viss grupp. I detta sammanhang är normalitet ett centralt begrepp och man vill skilja på det normala och onormala i verksamheten. Man utgår från en viss egenskap hos en elev och bedömer detta sedan i förhållande till andra elever och vad som ses som vanligt och normalt inom den specifika egenskapen (Nilholm, 2007). Markström (2005) menar att när vuxna i barns närhet samtalar om negativa egenskaper som barnen har slutar barnet ses som naturligt och menar att det då kan uppstå ett problem. Detta problem kopplas oftast till barnet där man ser problemet hos individen och orsakerna till att ett barn har eller får ett problem anses vara brister hos barnet. Nilholm (2007) menar att se problemet hos individen ofta leder till att den individen som har störst problem avgränsas och man utesluter om det finns andra förklaringar till problemet. Han menar att detta blir en generell process som oftast används i det kompensatoriska perspektivet och man identifierar barnets brister för att sedan träna individen så att hen kan anpassa sig till omgivningens krav. Detta gör man för att stärka pedagogiken och situationerna som är anpassad efter den individ som anses ha problem. Individen ska anpassas till skolans verksamhet även om den inte är anpassad efter elevens behov vilket handlar om att ha en integrerande tanke (Nilholm, 2007).

Kritiska perspektivet

Det kritiska perspektivet innebär enligt Nilholm (2007) att ifall en elev inte lyckas i skolan är det inte fel på eleven utan det är verksamheten det är fel på. Skolan ska vara en miljö som möter mångfalden bland eleverna och man ska inte se problemet som uppstår hos individen som i det kompensatoriska perspektivet utan istället se barnens olikheter som en resurs i verksamheten och dess arbete. Miljön i skolan ska anpassas efter alla elevers olikheter oavsett behov och den mångfald som finns. Detta beskrivs som inkludering vilket är det man oftast utgår från när en skola för alla skapas. Även Lutz (2009) menar att när miljön anpassas efter barnen som är i barngruppen just nu handlar det om att förskolan har en inkluderande pedagogisk tanke. I denna situation flyttas problemet bort från barnet och hamnar hos verksamheten istället. Om ett barn ses som avvikande eller inte kan ta till sig det som verksamheten erbjuder ses det som att verksamheten inte har lyckats med att inkludera barnet i verksamheten.

I det kritiska perspektivet är man kritisk mot specialpedagogik då Nilholm (2007) menar att ordet specialpedagogik automatiskt medför att någonting är annorlunda mot vad som är normalt. Specialpedagogik i detta sammanhang anses att man inte tar vara på barns olikheter utan en pedagogik som pekar ut barn och marginaliserar dem. Normalitet är ett begrepp som man inte är nöjd med och man vill helst inte kategorisera eleverna för att skapa olika grupper där barn med problem finns som i det kompensatoriska perspektivet. Inom det kritiska perspektivet ska det ske reflektion över och förändring av skolans verksamhet när det uppstår ett problem då problemet inte ligger hos individen utan att skolans verksamhet är ologisk. Nilholm menar att den gemensamma tanken i det kritiska perspektivet är att specialpedagogik tillslut skulle försvinna om människor slutade definiera vad som är normalt eller onormalt och då skulle inte specialpedagogik behövas. Vad som är normalt och onormalt menar han mest handlar om det sociala som finns i vår vardag och vad människor har för åsikter om hur en skola för alla konstrueras. Om man inte bedömer individer som i det kompensatoriska perspektivet skulle specialpedagogik inte finnas då alla elever skulle kunna utvecklas i den ordinarie verksamheten (Nilholm, 2007).

Dilemmaperspektivet

Dilemmaperspektivet är det tredje perspektivet som presenteras genom Nilholm (2007) och i detta perspektiv är man intresserad av hur man identifierar problemen antingen hos barnet eller hos verksamheten och det handlar inte om att se några enkla lösningar på hur man arbetar med barns olikheter som i de andra perspektiven. Dilemmaperspektivet är neutral i frågan om vem man ska utgå ifrån i arbetet med att skapa en skola för alla, om man utgår från individen, gruppen eller miljön. Det kompensatoriska och kritiska perspektivet lägger istället större makt hos de professionella och forskare om vem man ska utgå ifrån när man planerar verksamheten. Nilholm (2007) refererar till Clark, Dyson och Millward (1998) som menar att man ska arbeta med en utbildning för alla och att alla ska ges samma kunskaper och färdigheter fast samtidigt som man ska arbeta för att alla elever är olika och att verksamheten ska anpassas efter detta. Genom detta skapas ett dilemma vem man ska utgå ifrån när man ser barns olikheter och vem man ska utgå ifrån, vilket som är bäst för alla inblandade. Dilemmat i detta fall blir om man ska skapa en skola där alla elever får samma möjligheter att utvecklas och eleven kompenseras efter verksamheten som i det kompensatoriska perspektivet så att man har möjlighet att skapa en

metod så att pedagogiken är anpassad efter den enskilda individen. Eller om verksamheten direkt ska kunna ta tillvara på alla barns olikheter i den ordinarie verksamheten som i det kritiska perspektivet som står för att man ändrar verksamheten så att den passar alla barn. Man ställer sig också frågan vad de olika perspektiven ger för konsekvenser för alla inblandade. Nilholm (2007) ser en risk i att inte kategorisera individer (som i det kritiska perspektivet) och menar att risken är att man inte upptäcker eller reflekterar över att vissa elever behöver mer stöd än andra. Däremot finns det också en risk i att kategoriska elever (som i det kompensatoriska perspektivet) vilket handlar om att det blir stora grupper med elever som blir speciella vilket leder till någonting negativt där barnen endast ses som avvikande och bristfälliga (Nilholm, 2007).

Kombination av det kompensatoriska och det kritiska perspektivet

Som nämnts tidigare i texten är inkludering det som man oftast utgår från när en skola för alla skapas (Nilholm, 2007). Även Lutz (2009) menar att förskolan länge har varit en verksamhet där man tagit emot de flesta barn. Däremot har han i sin studie sett att i ansökningar om att få en extra resurs läggs mycket fokus på att problemet finns hos barnet och inte mycket på hur förskolans miljö ser ut. Det visas i ansökningarna att det ska ske enskild träning med barnet för att öva upp eller träna upp barnet i de situationer där problemet syns men utöver den enskilda träningen medverkar barnet i den ordinarie verksamheten. Det visas också att fokus ligger på att barnen ska integreras i verksamheten som finns och där barnen befinner sig men menar även att vid t.ex. barn med koncentrationssvårigheter nämns det även att förändra verksamheten genom att arbeta i mindre barngrupper så att barnet får lättare att koncentrera sig. Lutz menar att ansökningarna skapar utrymme för att pedagogerna eller resursen ska kunna arbeta enskilt med barnet men att detta leder till en segregering för att kunna möta alla behov. Att ha en inkluderande eller integrerande verksamhet som man utgår ifrån men om man väljer att arbeta enskilt med barnet blir det en segregering i vilket fall som helst. Detta kan ses likheter i det som Nilholm (2007) menar handlar om hybridiseringar, att man lägger stor vikt vid ett av perspektiven t.ex. det kritiska perspektivet men att vid vissa situationer har arbetet inslag av det kompensatoriska perspektivet. Alltså att man kan arbeta med en inkluderande verksamhet där förskolan anpassas efter det enskilda barnet (kritiskt perspektiv) men att vid vissa tillfällen kan barnet behöva enskild träning (kompensatoriskt perspektiv).

Samarbete

Lutz (2009) menar att när pedagoger uppfattar att det är någonting i barnets beteende som inte stämmer börjar pedagogerna reflektera över detta. Beteendet som pedagoger sett genom att observerat barnet görs i bedömning till den kunskap som pedagoger har om barns utveckling men även utifrån den känsla som pedagogen har att någonting inte står rätt till och utifrån detta görs en värdering utifrån observationerna. Om beteendet inte förändras diskuteras barnets beteende med arbetskollegorna för att sedan tillsammans kunna ta ett beslut om åtgärder behövs. Diskussionen gör man för att skapa ett arbetssätt som passar alla inblandade men det är också viktigt att pedagogerna för diskussioner om de anser sig behöva gå vidare med det som de sett för att få hjälp att ge barnet det stöd som hen behöver. Att gå vidare handlar om att ta hjälp av andra människor som arbetar utanför arbetslaget (Lutz, 2009). Sandberg och Ottosson

(2010) menar att det är viktigt att ha ett bra samarbete dels i arbetslagen och dels med andra yrkesgrupper och föräldrar för barnen i förskolan, speciellt för de barn i behov av särskilt stöd. Att ha ett bra samarbete och kontakt med varandra menar de är viktigt för att barnen ska kunna känna tillit och säkerhet att leva i en miljö som ger dem bästa möjligheter till utveckling. Sandberg och Ottosson menar att pedagoger behöver få kunskap, hjälp och råd om hur de kan och ska hantera olika situationer som uppstår i verksamheten från andra yrkesgrupper. Yrkesgrupperna ser det som deras uppgift att dela med sig av sin kunskap till de som behöver den kunskapen som de innehar. Att pedagogerna kan ta kontakt med andra yrkesgrupper är viktigt då de besitter en annan kompetens som kan ge förståelse för situationen och även att kunna få hjälp med eventuella resurser. Att någon personal har extra kunskap om det barn som är i behov av särskilt stöd är även viktigt för föräldrarna så att de kan känna sig trygga att ha sitt barn i förskolans verksamhet. Precis som att pedagogerna har kunskap om barns utveckling och att behandla barnen på ett positivt sätt är det också en stor fördel att minst en personal har extra kunskap inom det område där barnet behöver extra stöd (Sandberg & Ottosson, 2010).

Sandberg och Ottosson (2010) menar att samarbete mellan pedagoger och föräldrar kan leda till att föräldrar blir delaktiga i förskolans verksamhet och får en förståelse för verksamhetens utformande och arbetssätt. Genom att föräldrarna blir delaktiga kan de också få en förståelse för förskolans läroplan och ställa högre krav på förskolan när de vet vad som är förskolans arbetssätt. Detta kan skapa en förändring av verksamheten vilket gynnar både personalen men framförallt barnens utbildning och vistelse på förskolan. Genom att vara insatt i verksamheten som förälder kan de också ställa krav på att pedagogerna arbetar för barnets bästa och att de ska kunna ta kontakt om så behövs med andra yrkesgrupper. Då kontakt med andra yrkesgrupper inte är något som föräldrarna själva ska behöva ta (Sandberg & Ottosson, 2010).

Hur bra samarbetet är, menar Sandberg och Ottosson (2010), beror på och påverkas däremot av vilken kunskap de vuxna har fått från sin utbildning men även vilka värderingar, vilken människosyn och vilka attityder de har med sig. Detta påverkar hur man tar sitt ansvar för att skapa bästa möjliga miljö för alla inblandande så att barnet får det stöd som hen behöver. Enligt Sandberg och Ottosson är det viktigt att man behandlar människor på ett bra sätt och att man har sunt förnuft vid handlingar är viktiga egenskaper. Att samarbeta med andra än bara arbetslaget ses som en viktig del för både pedagoger och föräldrar. (Sandberg & Ottosson, 2010).

Metod

I detta avsnitt redogör jag för den metod som jag valt för studien och består av presentation av urval, informanter, genomförande, analys, etiska ställningstaganden och studiens vetenskapliga kvalitet.

I denna studie har jag valt att använda mig av fokusgruppsintervjuer. En fokusgruppsintervju är enligt Wibeck (2010) en form av gruppintervju där en mindre grupp människor diskuterar med varandra ett givet ämne som forskaren valt. Wibeck (2010) refererar till Wilkinson (1998a) som menar: ”genom att använda sig av fokusgrupper kan forskaren studera hur människor förstår, förhåller sig till och gemensamt skapar mening åt det ämne som diskuteras” (s. 150). I denna studie var syftet att få en förståelse för ämnet ”En förskola för alla barn” genom förskollärares definitioner och hur deras arbete med en förskola för alla barn ser ut och genom detta valdes fokusgruppsintervjuer som metod. Wibeck (2010) menar att genom fokusgrupper kan forskaren också få en fördjupad förståelse av vad människor har för erfarenheter och tankar och varför saker är som det är.

I en fokusgruppsintervju styr deltagarna samtalet men den som intervjuar observerar samtalet och ser även till så att deltagarna inte går ifrån ämnet alldeles för mycket utan att man håller fokus på ämnet (Trost, 2010). För att deltagarna skulle veta vad ämnet mer specifikt handlade om än ”En förskola för alla barn” och för att veta vad som skulle samtalsas om valde jag att skapa samtalsfrågor (bilaga 2). Detta gjorde jag för att smalna av ämnet så att samtalet skulle hålla sig inom studiens perspektiv och frågeställningar. Det blev ett samtal som ledde till att flera frågor samtalsades om samtidigt och frågeordningen följdes inte uppifrån och ner men samtalet berörde ändå de planerade frågorna som jag gav ut. Wibeck (2010) menar att frågorna kan vara öppna och mest finnas där om man behöver hålla samtalet eller diskussionen igång. Genom att använda sig av fokusgruppsintervju har man enligt Wibeck möjlighet att avbryta diskussionen om det rör något annat än det som forskaren är intresserad av och att detta görs för att ämnet ska samtalsas om. Om man ska kunna avbryta ska man vara delaktig i situationen och hon menar att detta handlar om en strukturerad fokusgruppsintervju. Genom att jag var delaktig i samtalet hade jag möjlighet att avbryta om ämnet drog åt ett håll som inte handlade om ämnet eller om jag inte förstod kunde jag fråga. Däremot menar Wibeck att det är viktigt att deltagarna får möjlighet att uttrycka egna synpunkter även om fokusgruppsintervjun är strukturerad. I de genomförda fokusgruppsintervjuerna anser jag att deltagarna hade möjlighet och tog sig möjlighet att diskutera det som de ville men utifrån de frågor som jag konstruerat. Ibland kunde deltagarna sväva iväg lite i samtalet men jag försökte i största möjliga mån vänta så att de fick prata för att se om det kunde leda till något relevant i förhållande till studien. Jag konstruerade även en samtalsfråga i slutet där deltagarna fick möjlighet att lyfta fram övriga tankar och diskussioner som de kände att de inte fått fram i de andra frågorna i samtalet.

Urval

När jag bestämt mig för att använda mig av fokusgruppsintervjuer som metod och antalet fokusgrupper och deltagare började jag att ta kontakt med informanter. När jag skulle ta kontakt

med informanter gjorde jag ett medvetet val av förskolor då jag ville ha förskolor från olika områden. Detta med tanken på att förskolor inom samma område kanske har ett liknande upplägg på sitt arbete. Detta resulterade i att jag hörde av mig till flera olika förskolor inom samma stad och oftast till förskolecheferna för att ge information och fråga om de gav godkännande att höra av sig till de förskolor de hade hand om eller om de kunde hjälpa mig att kontakta förskollärarna. På tre av förskolorna tog jag direkt kontakt med en personal som skapade en grupp kollegor som var intresserade av att delta i en fokusgruppsintervju och på det fjärde stället tog chefen kontakt med förskollärarna. Några av förskolorna jag tog kontakt med har jag på olika sätt varit i kontakt med tidigare, medan andra förskolor fann jag via stadens hemsida över förskolor. Kontakten tog jag genom telefon där jag berättade information om mig själv, studien och hur många deltagare som behövdes. Vid kontakten skickade jag även ut ett mail med ytterligare information genom ett missivbrev (bilaga 1).

Studien ledde till fyra fokusgrupper på olika förskolor med två eller tre förskollärare i varje grupp. Jag hade som mål att det skulle delta tre till fem förskollärare i varje fokusgrupp men att få tag på förskollärare som hade tid och lust till att delta var svårt. När jag väl fick bokade tider var det planerat att alla fokusgrupper skulle ha tre deltagare men några fick förhinder men jag genomförde intervjuerna ändå då jag ansåg att det skulle gå att få ihop samtal och om det inte hade blivit ett samtal hade jag fått kontakta fler förskollärare. Eftersom jag fick ta de deltagare som ställde upp menar Trost (2010) att detta handlar om att man gör ett bekvämlighetsurval, ”att man tar vad man råkar finna” (s. 140). Däremot anser jag att jag inte endast tog de jag fann utan gjorde ett strategiskt urval. Ett strategiskt urval förklarar Wibeck (2010) att man väljer deltagare som är i enlighet med studiens mål och jag valde förskollärare eftersom studiens syfte var att undersöka deras syn och arbete.

Fokusgruppsinformanter

Nedan presenteras fokusgruppsdeltagarna och förskolan de arbetar på. Deltagarnas och förskolornas namn är fingerade.

Björken

Fokusgruppsintervjun gjordes med tre förskollärare som arbetar på olika avdelningar på en förskola med fem avdelningar i åldrarna 1-5 år. Anna, 47 år, arbetat inom förskolans verksamhet i två år. Karin, 41 år, arbetat inom förskolans verksamhet i cirka sju år och tidigare även inom skolans verksamhet. Mia, 50 år, arbetat inom förskolans verksamhet i 28 år.

Eken

Fokusgruppsintervjun gjordes med två förskollärare som arbetar på samma avdelning (1- 2 ½ år) på en förskola med två avdelningar åldersindelade i 1-2 ½ år och 2 ½ - 4 år. Femåringarna flyttas till en avdelning som ligger i skolans område. Emma, 31 år, arbetat som förskollärare i cirka tre månader men tidigare som barnskötare i fem år. Helena, 59 år, arbetat på samma område i 14 år men även varit timvikarie på andra förskolor i samma stad.

Linden

Fokusgruppintervjun gjordes med två förskollärare som arbetar på olika avdelningar. Förskolan har tre avdelningar som är indelade i 1-2 år, 2-4 år och 4-5 år. Julia, 37 år, har arbetat som förskollärare i 16 år och på sin nuvarande förskola i fem år och tidigare i förskoleklass. Sofia, 45 år, arbetat som förskollärare i 23 år och på sin nuvarande förskola i 18 år, även arbetat i förskoleklass.

Tallen

Fokusgruppsintervjun gjordes med tre förskollärare som arbetar på samma avdelning. Förskolan har tre avdelningar i åldrarna 1-5 år. Karolina, 30 år, arbetat inom förskolan i fem år och på denna förskola i cirka ett år. Linnea, 30 år, arbetat i sju år. Elisabeth, 59 år, arbetat i 38 år men på sin nuvarande förskola i 13 år, även arbetat på fritids.

Genomförande

Fokusgruppsintervjuerna genomfördes på den förskola där förskollärarna arbetar och de valde själva den lokal som de ansåg vara lämpligast att sitta för att inte bli störda eller avbrutna i samtalet av pedagoger, barn, föräldrar mm. Intervjun beräknades ta cirka en timma men när jag ansåg att de samtalat utifrån frågeställningarna och jag fått förtydligat de områden där jag inte riktigt förstod så att studiens frågeställningar kunde besvaras tackade jag för deras deltagande. Jag avbröt däremot inte förskollärarna förrän de också kände att de samtalat och bidragit med det som de ansågs vara relevant utifrån ämnet och frågorna utan vi tog ett gemensamt beslut att avsluta samtalet. Samtalen behövdes aldrig avslutas på grund av tidsbrist.

Vid början av fokusgruppsintervjun gav jag ut frågor att samtala om (bilaga 2). Frågorna delade jag ut i början av samtalet för att deltagarna skulle fundera fritt under samtalet och inte kunna läsa till sig ett svar innan om vad de trodde sig att jag ville veta. Vid samtalets början poängterade jag också att det inte fanns några rätt eller fel utan att det intressanta var att få reda på deras erfarenheter kring ämnet. I och med att de fick frågorna vid samtalets början tänkte jag mig att det skulle bli ett mer naturligt samtal om hur de definierar och arbetar inom ämnet. I efterhand har jag däremot också funderat på om de fått frågorna samtidigt som missivbrevet så hade det kanske lett till att de kunnat förbereda sig på ett annat sätt genom att antingen fundera själva eller tillsammans innan fokusgruppsintervjun. Jag ser det som att detta kunde lett till att de inte missade någonting som de ansåg vara viktigt inom ämnet. Denna reflektion gjordes efter att en av förskollärarna sa att ämnet "En förskola för alla" är ett brett ämne och att hon kände att hon kanske skulle behövt frågorna innan. Jag ser det däremot som att de verkligen fick samtala om det som de kom på och att lämna ut frågorna vid samtalets början anser jag istället fick dem att samtala fritt med varandra och de kom på saker efter hand desto mer de samtalande med varandra.

Ljudinspelningar och anteckningar

Samtalen ljudinspelades och anteckningar gjordes för min egen skull för att kunna gå tillbaka till materialet efter fokusgruppsintervjuerna för att börja analysarbetet. Trost (2010) ser det som en fördel att spela in samtalet då man efteråt kan lyssna till tonfall och ordval och man har som

intervjuare möjlighet till att kunna skriva ut intervjun efteråt för att sedan läsa vad deltagarna sagt. Detta såg jag som en stor fördel då jag grundligt analyserade datamaterialet.

Analys

Utifrån ljudinspelningarna transkriberades samtalen ordagrant för att sedan analyseras till resultat. Analysen gjorde jag genom att samla relevanta delar från varje transkribering som hörde ihop med mina forskningsfrågor och detta gjordes var för sig med varje transkribering av fokusgruppsintervjuerna. Trost (2010) menar att ljudinspelning och anteckningar underlättar analysen av data och att genomföra intervjuerna själv är värdefullt då man ser och får intryck från deltagarna som man inte kan ta del av genom ljud och text och minnet är en viktig del när man väl ska göra analys av materialet.

Analysen skedde i relation till forskningsfrågorna där förskollärarnas tal om begreppet ”en förskola för alla barn” var centralt. Utifrån forskningsfrågorna konstruerade jag intervjufrågor (bilaga 2) vilket underlättade vid analysen då jag använt mig av samma begrepp i forskningsfrågorna och intervjufrågorna och utifrån dessa begrepp kunde jag skapa kategorier till resultatet. Även begrepp som inkludering, integrering, exkludering och segregering från forskningsöversikten har varit viktiga begrepp i analysarbetet. Användningen av begreppen var till för att kunna genomföra ett analysarbete som besvarar studiens frågeställningar genom ett resultat för att sedan föra en diskussion i förhållande till forskningsöversikten.

Analysarbetet skedde genom att jag letade efter lika och olika sätt att tala om ”en förskola för alla barn”. Dessa likheter och skillnader sorterades sedan in under olika kategorier där jag ansåg att delen av samtalet passade bäst. Trost (2010) menar att det inte finns något exakt sätt hur man gör analys av kvalitativa studier men att en del kan vara att man letar efter mönster och intressanta delar i transkriberingarna. Han menar att det däremot är viktigt att man då har ställt samma frågor till alla sina intervjuer vilket jag i denna studie har gjort. I och med analysen valde jag även ut citat ur samtalet för att ge exempel på hur förskollärarna uttalade sig.

Etiska ställningstaganden

Studien utgår från Vetenskapsrådet (2002) fyra huvudkrav för informanternas individsskydd. De fyra huvudkraven är informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet. De fyra kraven informerades till informanterna genom missivbrevet (bilaga 1). Nedan presenteras vad varje krav innebär och hur jag arbetat med dessa i studien.

Informationskravet innebär att forskaren ska informera deltagarna om forskningens syfte. Vid kontakt med förskollärarna och/eller cheferna gav jag ut information muntligt om studiens ämne, syfte och användningsområde. I samband med detta skickades också missivbrevet ut med mer information om studien. Innan fokusgruppsamtalet frågade jag också en extra gång om alla tagit del av missivbrevet.

Samtyckeskravet innebär att deltagarna själva har rätt att bestämma om de vill medverka i studien och att de har rätt till att avbryta deltagandet när som. De har även rätt att bestämma vad de vill delta i och vad de vill dela med sig av. Vid kontakten med deltagarna gav jag ut frågan om de ville delta i en fokusgruppsintervju och ingen blev tvingad till att delta och att svara på frågor.

Konfidentialitetskravet innebär att ge deltagarna största möjliga konfidentialitet så att obehöriga inte kan ta del av personlig information. I studiens presentation av deltagare har jag fingerat namnen på både deltagare och förskolor. Ingen annan än jag har tagit del av ljudinspelningarna och namn på förskollärare och förskolor. Däremot kan jag inte försäkra mig om att fokusgruppsinformanterna fört vidare personlig information från intervjutillfället. I studien används fingerade namn på både förskollärare och förskolor.

Nyttjandekravet innebär att den insamlade informationen endast får användas i forskningsändamål. Jag har använt mig av fokusgruppsintervjuernas material till studien syfte och inget annat.

Vetenskaplig kvalitet

Inom forskning menar Trost (2010) att det är vanligt att man reflekterar över reliabilitet och validitet och att detta härstammar från kvantitativa studier. När man gör intervjuer gör man kvalitativa studier och i detta fall menar Trost att mäta reliabilitet och validitet kan bli en aning löjligt men att det ändå är viktigt att reflektera över om intervjuerna är trovärdiga, adekvata och relevanta.

Trovärdighet

Vid fokusgruppsintervjuer ställer sig många frågan om man ska använda sig av begreppet validitet eller trovärdighet (Wibeck, 2010). Trost (2010) menar att trovärdighet är ett bättre begrepp. Han menar att trovärdighet är ett av de största problemen med kvalitativa studier och intervjuer då man som forskare måste kunna visa andra att resultatet av data och analyser är trovärdiga. Även att data är insamlade på ett sådant sätt som är seriösa och relevanta för studiens frågeställningar. Wibeck (2010) menar att trovärdighet (och validitet) handlar om att man som forskare studerar det som man har sagt att man ska studera. Hon menar att man måste kunna gå tillbaka till sin forskningsfråga för att kunna se hela studiens kontext. I denna studie anser jag att jag studerat det som är syftet och forskningsfrågorna. Jag har under hela studien gått tillbaka till forskningsfrågorna dels när jag arbetat med forskningsöversikten och dels när jag skapat intervjufrågor eftersom jag gjorde detta i förhållande till forskningsfrågorna. Vid analysen av den insamlade data har jag använt mig av begrepp från forskningsfrågorna. Eftersom jag även hade strukturerade fokusgruppsintervjuer kunde jag också styra samtalet så att frågorna besvarades och att jag fick svar på mina frågor i förhållande till syfte och frågeställningar, men även lyssnat lyhört på deltagarnas samtal.

Enligt Trost (2010) kan trovärdighet vid kvalitativa intervjuer också handla om hur man ställer sina frågor vilket jag förstår det som om frågorna och svaren blir trovärdiga. Om deltagarna

påverkas av gruppträck är det inte säkert att de säger sina tankar utan att de anpassar sig efter det som de tror att de andra deltagarna eller forskaren ser som accepterat (Wibeck, 2010). I denna studie skiljer sig diskussionerna sig åt vid vissa tillfällen under samtalet och jag ser det som att deltagarna uttryckte deras egna upplevelser. I och med att jag är ovan vid att genomföra fokusgruppsintervjuer och forskningsstudier bedömer jag ändå att trovärdigheten är rimlig då jag återgått till forskningsfrågorna.

Tillförlitlighet

Trost (2010) menar att i forskning vill man ofta ta reda på reliabilitet eller tillförlitlighet, att någonting är stabilt och inte är slumpmässigt. Reliabilitet handlar om att forskningen ska ge samma svar vid en viss tidpunkt. Vid kvalitativa studier är man inte intresserad av att det alltid ska ske samma svar utan man är intresserad av förändringar. Trost menar att det därför blir konstigt att bedöma studiens reliabilitet eller tillförlitlighet.

Wibeck (2010) menar att man ändå kan mäta studiens reliabilitet vid användning av fokusgruppsintervjuer. I detta fall handlar det om man verkligen ser och hör det som visas i materialet. Hon menar att man oftast ser och hör det som passar in på en studie och för att öka reliabiliteten kan andra forskare behöva göra översiktsanalyser av datamaterialet som sedan jämförs och diskuteras. Eftersom jag gjort denna studie själv har jag även gjort fokusgruppsintervjuerna, transkriberingarna och analyserna själv och om detta hade gjorts tillsammans med någon annan kanske resultatet sett annorlunda ut om det är fler som arbetat med det insamlade materialet. Jag antar att studiens tillförlitlighet ändå är god då jag noggrant gjort olika tolkningar och även försökt att ifrågasätta mina egna tolkningar av det insamlade materialet även om jag är ovan vid att genomföra forskningsstudier.

Resultat

I resultatet presenteras rubriker med underkategorier utifrån studiens frågeställningar. I texten finns också exempel på samtal genom citat för att tydliggöra förskollärarnas samtal. I slutet av varje huvudrubrik finns också en kort sammanfattning som tydliggör resultatet och som sedan lyfts fram i diskussionen.

En förskola för alla barn

Förskollärarnas definitioner av vad en förskola för alla barn innebär samlas i tre kategorier som presenteras nedan.

En verksamhet där alla barn kan vara oavsett behov

En av definitionerna av en förskola för alla barn är att det är en förskola där alla barn ska kunna få vara oavsett vad man behöver och vad man har för bakgrund. En förskola för alla innebär att alla är välkomna, att den är öppen för alla barn kan vara i. Förskollärarna på Björken beskriver detta på följande sätt:

Alla ska ha en plats här. Alla barn ska kunna komma till förskolan och vara delaktiga i gruppen och utvecklas med det dom kan (Karin, Björken).

Och jag kan fylla i på sina villkor och utefter sina förutsättningar och med hjälp av extra stöd och det som behövs då, sättas in om det behövs det och resurser (Mia, Björken).

Alla barn ska kunna ha en plats på förskolan oavsett vad barnet behöver och de beskriver det som att förskolan är till för alla som har behovet och att behoven kan se olika ut. Även om barnet behöver något extra t.ex. resurs så ska barnet kunna vara på förskolan. Sammanfattningsvis är en av definitionerna av en förskola för alla barn att det är en verksamhet där alla barn kan vara.

Verksamheten ska anpassas efter barnen

För att skapa och arbeta med en förskola för alla barn menar förskollärarna att verksamheten ska anpassas efter barnens behov. Även att pedagogerna anpassar sig till barnens behov. Eftersom förskolan är öppen för alla barn så menar förskollärarna att de som pedagoger får anpassa sig och verksamheten efter barnen. Det är verksamheten som behöver förändras så att den passar alla barn efter deras förutsättningar. Anpassning av verksamheten är en del av en förskola för alla barn och beskrivs bland annat på följande sätt:

Det är ju en verksamhet som ska anpassas efter barnen som är i gruppen så det ska inte vara beroende av vilka barn som kommer hit till förskolan. Utan förskolan ska anpassas så att alla barn ska kunna vara här. Är det då att vi behöver göra mindre barngrupper då är det kanske det vi behöver göra det året och arbeta i smågrupper hela tiden, så en förskola för alla innebär för mig en förskola där alla barn har möjlighet att vara, så tänker jag. (Emma, Eken).

En förskola för alla barn definieras som att det är verksamheten och pedagogerna som ska anpassa sig efter barnen och barnens behov så att alla barn kan få komma till förskolan och

kunna vara där. Verksamheten ska i största mån anpassas så att alla barn, både som individ och grupp, mår bra av att vara i verksamheten.

Det passar inte alla barn att gå i förskolan

Inom definitionerna av en förskola för alla barn menar förskollärarna att alla barn ska kunna komma till förskolan men samtalar även om att en förskola för alla barn och en inkluderande förskola kanske inte alltid är det bästa för barnet och resoneras om på följande sätt:

Det är ju lite så, jag tänker att det är väl det man egentligen vill jobba med, en förskola för alla barn som alla barn kan vara i, en inkluderande förskola. Men i alla fall så passar inte det, jag personligen tror inte att det passar alla barn att gå i förskolan och då får man anpassa det därefter, det finns ju andra, det finns ju dagmamma, det finns ju andra sätt också men i största möjliga mån så ska man ju lösa det, alltså inkludera alla i verksamheten. (Emma, Eken).

Att arbeta med en förskola för alla barn och inkludering är det som förskollärarna menar att de ska sträva efter men ställer sig frågan om det verkligen passar alla barn att vara i förskolan och att det istället kan finnas andra lösningar där barnet kan vara.

Förskollärarna ställer sig också frågan om vem man skapar en förskola för alla barn för, om man gör det för barnets bästa eller för att spara pengar med tanke på barngruppernas storlek och hur miljön är anpassad genom att ha stora barngrupper och lite personal. Att arbeta med en inkluderande verksamhet menar förskollärarna inte alltid är det bästa när verksamheten ser ut som den gör och att det kanske hade fungerat bättre om det hade varit mindre barngrupper. Att arbeta i en mindre barngrupp ses som bättre då alla barn kan få delta i verksamheten då förskollärarna anser att många situationer gör det mer komplicerat för vissa barn att delta i den stora barngruppen och barnen hade troligtvis klarat av vardagen bättre om grupperna varit mindre. De menar att det troligtvis skulle leda till att arbetet med att skapa en förskola för alla barn och inkludering skulle vara lättare att uppnå.

Sammanfattning

Ovan presenterades tre olika kategorier som skapats utifrån förskollärarnas samtal om en förskola för alla barn. En förskola för alla barn är något som förskollärarna definierar som en plats där alla barn ska kunna vara och att personalen och verksamheten ska anpassa sig efter barnens behov så att en förskola för alla barn skapas, vilket jag kan se likheter med inkluderings begreppet. Ibland menar de att det däremot kan innefatta att förskolan inte är en plats för alla barn, vilket jag ser likheter med exkludering. Detta anser jag säger emot definitionen de ger av en förskola för alla barn men att denna tanke bygger på t.ex. att barngrupperna är för stora.

Barn i behov av särskilt stöd

Vilka barn som anses vara i behov av särskilt stöd menar förskollärarna är ett brett område och att det kan handla om olika behov som barnen har. Förskollärarna menar att barnens behov är det som leder till att barnen också kan vara i behov av särskilt stöd. Samtliga fokusgrupper

samtalar om att de har eller har haft barn med olika behov som har lett till att de barnen också varit i behov av särskilt stöd. Nedan presenteras kategorier som skapats utifrån förskollärarnas samtal om vilka barn som de anser vara i behov av särskilt stöd.

Funktionsnedsättning

Förskollärarna samtalar om att barn i behov av särskilt stöd kan vara de barn som har fysiska och/eller psykiska funktionsnedsättningar. Fysiska funktionsnedsättningar anses vara lättare att se vad barnets behov är och vad det särskilda stödet kan innebära. Behovet hos de barnen med fysiska funktionsnedsättningar kan handla om att barnet sitter i rullstol, har allergier mm. och att dessa barn behöver särskilt stöd på grund av dessa behov. De barn som anses vara i behov av särskilt stöd kan också vara de barn med psykiska funktionsnedsättningar som t.ex. autism och behöver stöd utifrån sina behov. En av förskollärarna uttrycker sig på följande sätt:

Eller så kan det ju va om det är mer autistiska drag så kan man ju ha svårigheter på ett annat sätt.. (Mia, Björken).

Om ett barn har diagnosen autism menar förskolläraren kan leda till att barnet har vissa specifika behov som kan leda till att barnet behöver mer stöd inom dessa behov. Däremot poängterar en av förskollärarna att om ett barn har en funktionsnedsättning innebär det inte att man är i behov av särskilt stöd utan att behovet av stöd uppstår när verksamheten inte räcker till och kan möta barnets speciella behov.

Utan diagnos

Förskollärarna samtalar även om att barn i behov av särskilt stöd kan vara de barn som inte har någon diagnos och att det inte är vanligt att barnet får en diagnos i så ung ålder utan är någonting som barnet i så fall får när hen blir lite äldre oftast närmare skolåldern. De menar att ändå kan de ana vilka barn som kanske kommer få en diagnos eller vad barnets behov handlar om vilket leder till att barnet kan vara i behov av särskilt stöd. Alla barns behov leder inte till att barnen får en diagnos men att de kan behöva stöd ändå. De barn som inte har en diagnos men som ändå kan vara i behov av särskilt stöd kan vara utåtagerande barn. Men även barn som bara flyter med utan att någon lägger märke till dem och då måste de få det stöd som dom behöver för att vara delaktiga i verksamheten och dessa barn beskrivs på följande sätt:

*Men sen är det ju också dom barn som är väldigt inåtvända (Elisabeth, Tallen).
Som ofta hamnar i den där gråzonen (Karolina, Tallen).*

Förskollärarna samtalar också om barn som inte knäckt lekkoden och att barnen är i behov av särskilt stöd i det sociala samspelet.

*Också detta med att få in dom i språket och lära sig det sociala samspelet kan vi stötta upp.
(Sofia, Linden).*

Att barnens behov leder till att barnen behöver särskilt stöd kan finnas där även om barnet inte har en diagnos. Detta menar förskollärarna att behoven kanske inte alltid syns men att det särskilda stödet behövs.

Alla har väl särskilda behov

Förskollärarna samtalar också om att barn i behov av särskilt stöd är något som de flesta barn kan behöva i någon form och detta visas på följande sätt:

Och egentligen har väl alla särskilda behov, det här särskilda behov det låter så, egentligen har vi ju alla särskilda behov. (Mia, Björken).

Ja det var jag inne lite på punkten ovanför, att alla barn som kommer hit har ju, alla är inte lika, alla kan inte lika mycket och hela tiden utan det är efter mognad, det är efter förkunskaper men att vi är ju lyhörda och försöker känna av barnen. (Anna, Björken).

Jag tänker väl att alla barn är väl i behov av extra stöd i någon form under dagen. Sen är det ju vissa.. (Karolina, Tallen).

Som är mer eller mindre. (Linnea, Tallen).

Så det är ju frågan hur man avgör om det är så pass mycket krävande att vi behöver lägga den extra tiden på, men det är klart att alla barn i dagens läge behöver extra så är det. (Karolina, Tallen).

Att behovet kan se olika ut är någonting som fokusgrupperna har en gemensam syn på och att de får ge det stöd som behövs. Att alla barn kan vara i behov av särskilt stöd och att det inte behöver vara något specifikt behov som gör att man är i behov av stöd. Det kan handla om att vissa barn behöver lite extra stöttning och förskollärarna får lägga extra fokus på att ge barnet det särskilda stöd som barnet behöver.

Verksamheten är i behov av särskilt stöd

Det samtalas också om att man inte endast ska se behovet hos barnet utan att verksamheten kan vara i behov av särskilt stöd och resoneras om på följande sätt:

Ja vilka barn kan vara i behov av extra stöd, ja alltså den är lite klurig den frågan kan jag tycka, för jag tänker barn i behov av särskilt stöd, vad betyder att man är i behov av särskilt stöd och vem bestämmer att ett barn är i behov av särskilt stöd, jag tänker i bästa fall så är det hela tiden verksamheten förändras för att anpassas till att barn, vi har i den här barngruppen barn som inte klarar av att vara i stora grupper och då anpassar vi vår verksamhet efter dom barnen. (Emma, Eken).

Ah vem bestämmer behovet, jag tänker att så som det ser ut i förskolan nu så är det ju väldigt stora barngrupper och då kanske min personliga åsikt är att är det därför fler barn är i behov av särskilt stöd, är det alltså att man ålägger det till barnet istället för till verksamheten då att barnet är i behov av särskilt stöd men det är egentligen pedagogernas kompetens eller barngruppens storlek som brister så tänker jag att verksamheten egentligen och det är inte barnet som är i behov av särskilt stöd utan det är verksamheten i sig som är det. (Emma, Eken).

Hur förskollärarna ser på barnets behov och vilka barn som sedan är i behov av särskilt stöd ses även som att barnet inte alltid är i behov av särskilt stöd utan att verksamheten är det och barnet

har ett behov som verksamheten och personalen sedan ska arbeta med för att möta barnets behov och ge det stöd som behövs.

Sammanfattning

Vilka barn som anses vara i behov av särskilt stöd menar förskollärarna är ett brett område. Förskollärarna ger exempel på barn som de anser vara i behov av särskilt stöd och att det inte endast är barn med funktionshinder som är i behov av särskilt stöd. Barn med funktionshinder behöver inte alltid vara i behov av särskilt stöd utan att det även kan vara barn som är inåtvända och att man då behöver stöd. Även att det är verksamheten som leder till att barnet är i behov av särskilt stöd då den inte räcker till för att tillgodose barnets/barnens behov.

Att arbeta för en förskola för alla barn

Hur man går tillväga för att skapa en förskola för alla barn kan se olika ut beroende på vad förskolan och dess personal anser sig behöva för att tillgodose alla barns behov. Nedan presenteras fem kategorier om förskollärarnas och förskolornas arbetssätt för att skapa en förskola för alla barn.

Väljer inte barn

Grunden för att skapa en förskola för alla är att personalen och förskolan inte väljer ut de barn som de vill ha i sin barngrupp utan de barnen som står i kö för förskoleplats är välkomna och de tar emot alla barn oavsett behov och anpassar förskolans verksamhet efter detta och förklaras på följande sätt:

Sedan får vi ju säga också att det är ju de barn som bor i området dom åker ju inte från andra sidan staden, absolut inte, det är ju barn ifrån området. Det är ju för att alla barn ska inkluderas i barngruppen där dom bor så ska dom ju följa med till skolan i största möjliga mån i de klasserna som dom har. Det är ju inkludering, man ska ju inte separera dem längre. (Karin, Björken).

Att separera barnen tolkar jag det som att förskolläraren menar att man inte ska dela upp barnen beroende på behov utan alla är välkomna till förskolan och detta beskrivs som inkludering och är ett sätt för att arbeta med en förskola för alla barn.

Anpassade miljöer

För att kunna arbeta med en förskola för alla barn och på ett inkluderande sätt försöker förskollärarna arbeta i mindre barngrupper för att de barnen som är i behov av särskilt stöd ska finnas med i den ordinarie barngruppen. Om ett barn ses som utåtagerande menar förskollärarna att detta kan vara påfrestande för barnet att vara i en stor grupp och för att detta barn ska kunna få ta del av verksamheten skapas det t.ex. mindre barngrupper för att barnet ska kunna ta del av verksamheten.

Det är också för att de här barnen ska kunna, de barnen som vi arbetar extra med som har resurser, de behöver vara i mindre grupper och det är en del, dom är med i gruppen, sen finns

det tillfällena som dom inte klarar av att vara med i gruppen och då går dom ifrån med sin personal så att säga men så ofta som möjligt och så mycket som möjligt det är ju vår ambition att de ska kunna vara med (Karolina, Tallen).

Om ett barn ändå skulle ha svårt att ta del av verksamheten som erbjuds har barnet möjlighet att dra sig undan om det finns tillgång till resurs eller annan personal.

Förskollärarna samtalar också om en likvärdig förskola som en del av en förskola för alla barn. Likvärdighet förklaras som att ge alla barn samma möjligheter till lärande och att barnen får ta del av allt men att det anpassas i olika nivåer efter vad barnet och barnen är mottagliga för. Att arbeta åldersindelad är någonting som förskollärarna arbetar med för att kunna ge barnen lärandesituationer som är anpassade efter barnens åldrar. Genom att arbeta åldersindelad och på ett likvärdigt sätt får barnen det som passar dem och förklaras bland annat på följande sätt:

Och jag tänker lite och knyter till det som du sa här i början att vi har delat upp från ett till fem för att när vi hade ett till fem så var det svårt att tillgodose ettåringarnas behov och samtidigt se en femåringens behov och därför organiserade vi ju om ganska stort då för att kunna möta dom barnen där dom är mer åldershomogena grupper det är ju ett sätt (Julia, Linden).

Däremot menar en av fokusgrupperna som också arbetar med åldersindelade grupper att de inte endast kan utgå från att alla barn som är tre år är mottagliga för samma saker utan att de också anpassar lärandesituationerna efter individen i gruppen. Att arbeta med alla barn i den ordinarie verksamheten är någonting som även förskollärarna får till sig från specialpedagogen.

Personal i verksamheten

För att arbeta för en förskola för alla menar förskollärarna att det är viktigt att ta del av varandras erfarenheter och kunskaper och att de frågar varandra om det man funderar över och behöver hjälp med. Om de vet att någon annan personal och/eller arbetslag har arbetat med ett liknande behov tidigare som de själva ser i sin barngrupp frågar man den personen om hur man ger stöd. De går inte enbart på egen känsla utan hjälps åt. Att hela tiden reflektera, samtala, analysera och utvärdera enskilt och tillsammans för att det ska bli så bra som möjligt för alla inblandande och för att alla ska kunna medverka på samma villkor. Observation av barnen och verksamheten görs dagligen i arbetet för att kunna se varje barns utveckling.

Arbetet sker genom att reflektera över verksamheten och om pedagogerna kan ge det stöd som behövs, innan de tar hjälp från andra utanför verksamheten som t.ex. att sätta in resurs, menar förskollärarna är viktigt och de menar att även de utifrån ser detta som ett viktigt arbete.

Men att man inte får igenom det utan att det blir, det upplevs inte så allvarligt att det behövs en resurs i gruppen utan att man ska lösa det inom arbetslaget då. Men det är klart att man tänker så ibland att man skulle vilja ha en till och ibland handlar det om att man behöver tänka om och tänka nytt, tänka på ett annat sätt eller så är det kanske inte alltid en utifrån som är lösningen heller. (Julia, Linden).

Förskollärarna menar att det ändå kan dyka upp situationer där de känner att de behöver hjälp från andra som finns knutna till verksamheten och detta för att kunna bemöta allas behov även om de i första hand försöker lösa det inom verksamheten.

Utomstående

I denna del använder jag samlingsnamnet utomstående som en beskrivning på de människor som inte dagligen arbetar i barngruppen men som är en del av förskolans verksamhet på ett eller annat sätt. Detta samlingsnamns använd för en lättare förståelse i texten nedan då förskollärarna inte ger ett direkt namn på denna grupp människor.

Att ta hjälp från andra som inte arbetar dagligen tillsammans med barnen ses som en viktig del av förskollärarnas arbete för att kunna möta allas behov. De tar hjälp utifrån om det är något speciellt som de vill ha hjälp med som de känner att de inte kan lösa direkt i arbetslaget för att alla barn ska kunna tillgodose sig den verksamheten som erbjuds. Samtliga fokusgrupper samtalar om att de har möjlighet att ta hjälp av PPR vilket beskrivs på följande sätt:

Det står för pedagogisk, psykologisk rådgivning och där har vi hjälp av en specialpedagog, en psykolog och rektorn, så att man kan få hjälp och stöd av dom och så får man ju fortbilda sig om det behövs eller läsa in sig, man får ta det utefter vad som krävs då och sen kan man få göra sitt bästa av situation. (Mia, Björken).

De tar hjälp av utomstående personer vid extrema situationer när de känner att det inte räcker att endast anpassa verksamheten, det som de kan göra själva. Att ta hjälp av utomstående är enligt förskollärarna någonting som de känner att de har tillgång till och att de använder sig av detta vilket anses som viktigt för att kunna skapa en förskola för alla barn. De menar att detta arbete kan handla om både större processer som att upprätta en handlingsplan eller hjälp med att ansöka om en resurs, men att det även kan vara att få gå kurser eller att läsa böcker för att få mer kunskap. Hjälp från specialpedagogen beskrivs såhär:

Kan ju komma och observera barngruppen eller bara handleda oss i hur vi ska möta det här barnet eller upprätta en handlingsplan. Vi har ju även tillgång till kurator och det är ju också ett jättestöd, det är ju också två olika kompetenser det också och det känns ju som ett väldigt bra stöd för oss. Och ibland behöver man få bolla detta med någon annan som har en annan kompetens. (Julia, Linden).

Ibland menar förskollärarna att de behöver få hjälp från någon utomstående som har en annan kompetens än vad de själva anser sig ha och ett område som de själva kanske inte är så insatta i. Att få bolla idéer med utomstående är någonting förskollärarna anser sig ha möjlighet till och gör vilket ses som en stor fördel i arbetet. De utomstående, bland annat de människorna från habiliteringen, förklaras genom Björken som riktiga experter inom området. Det samtals även om när deras egen kunskap inte räcker till:

Ja det är ju det här om man känner själv att man inte riktigt räcker till, jag har inte den här kunskapen och vi i arbetslaget inte har den möjligheten att räkna till för att finnas som det stödet som en del barn behöver. Och då går vi ju oftast till vår rektor och säger att det här

behöver vi prata om, att vi kanske behöver en extra resurs. Vi kanske behöver få någon hit som tittar över våran miljö och ser om det finns något i miljön som vi kan ändra på, finns det några böcker vi kan läsa. Kan vi få mer information om hur vi arbetar med det här, är vi på rätt väg. Så att man känner att man inte är ensam i det utan att man får stöd och hjälp. (Anna, Björken).

De utomstående finns där för personalen när de anser att de själva inte kan se en lösning i verksamheten och när de känner att den kunskap som de själva har inte räcker till för att kunna finna en lösning för barnets bästa och kan med hjälp av de utomstående få hjälp med deras behov.

Att ha god kontakt med föräldrarna är också någonting som förskollärarna ser som nödvändigt för att kunna anpassa förskolans verksamhet efter barnens behov. Genom att ha en god kontakt med föräldrarna menar förskollärarna att de troligtvis får reda på information om barnet som t.ex. sjukdomsbild. Att få reda på information från föräldrarna om barnets speciella behov redan innan barnet börjar på förskolan för att kunna skapa den bästa möjliga vistelsen för barnet. Detta för att om det redan finns ett behov som tar mycket tid av personalen skulle den bästa lösningen i ett sådant fall vara att komma till en avdelning på samma förskola där barnet kan få bättre förutsättningar att bli bemött efter sina behov.

Sammanfattningsvis förstår jag det som att pedagogerna tar hjälp av utomstående för att ge barnen en så bra vistelse och utveckling som möjligt anpassade efter deras behov. Antingen kan det handla om att ge barnet stöd genom t.ex. en resurs och att PPR hjälper pedagogerna med detta. Det kan också handla om att förändra verksamheten genom att någon utomstående t.ex. observerar verksamheten för att se vad som behöver hjälp med. Även personalen kan få fördjupad kunskap om behovet genom t.ex. TAKK¹-kurs eller om en sjukdom från föräldrar och läkare.

När man ställs inför det

Hur arbetet med att skapa en förskola för alla barn går till är någonting förskollärarna menar att det inte finns en exakt lösning på hur de gör. Men ovanstående kategorier är delar av hur arbetet går till på de förskolor där de arbetar. En av fokusgrupperna resonerar så här:

Det är nog när man ställs inför det, säg om man skulle få in ett barn med.. (Julia, Linden).

Rörelsehinder (Sofia, Linden).

Ja då kanske man hade känt det då, vad är det vi behöver nu eller om det kommer nån som är döv eller någonting då hade man ju liksom behövt nu tror vi att vi behöver hjälp, nu behöver vi gå kurs i tecken som stöd (Julia, Linden).

Förskollärarna menar att de tar arbetet med att tillgodose allas behov när de ställs inför det och att det beror på hur behovet ser ut och därefter ser de över vad de behöver för hjälp och om de går att lösa inom personalen på förskolan eller om hjälp från utomstående behövs. De menar att

¹ Förklaring av TAKK: ”Tecken som Alternativ och Kompletterande Kommunikation”.
(<http://www.lulea.se/download/18.720b4fb7142076648231205/1383508899332/TAKK.pdf>)

det inte går att ge ett exakt svar på hur en anpassning kan se ut. Eken förklarar att de inte kan säga att om de får ett barn med ett visst behov så kommer de anpassa förskolan på följande sätt precis som att till alla ettåringar så anpassar de inte verksamheten på ett visst sätt utan de arbetar med de barn som finns i verksamheten just här och nu och får arbeta efter de behov som uppstår oavsett om det är hos barnet eller verksamheten.

Sammanfattning

Ovan presenterades förskollärarnas arbetssätt för att skapa en förskola för alla barn. Grunden menar de är att de först och främst tar emot alla barn till förskolan. Vad barnen sedan behöver för att kunna tillgodose sig förskolans verksamhet menar förskollärarna att de får ta när de ställs inför det. Men de ger även konkreta arbetssätt som främst handlar om att arbeta inom arbetslaget. Om detta av olika anledningar inte går att lösa tar arbetslaget kontakt och hjälp av utomstående och/eller föräldrar för att tillgodose alla barns behov på bästa sätt.

Diskussion

I denna del diskuteras och problematiseras studiens resultat i förhållande till studiens syfte och frågeställningar samt till den tidigare forskningen som presenterats i forskningsöversikten. Avslutningsvis ger jag också förslag på fortsatt forskning som jag anser vara intressant och som dykt upp under studiens gång.

Talet om en förskola för alla

I resultatet redogjorde jag för huvudkategorin ”En förskola för alla barn” med tre kategorier av förskollärarnas definitioner av en förskola för alla barn. De två första kategorierna handlade om en verksamhet där alla barn kan vara oavsett behov och att verksamheten ska anpassas efter barnens behov. Förskollärarna samtalar om vad en förskola för alla innebär enligt dem och jag gör en tolkning att inkludering är ett arbetssätt som används inom en förskola för alla barn i deras förklaringar även om begreppet inkludering inte alltid används. De menar att alla barn ska ha samma möjligheter att komma till förskolan oavsett behov och utefter sina förutsättningar. För att alla barn ska kunna komma till förskolan och kunna delta efter sina behov menar de att pedagogerna och förskolan måste anpassa sig efter barnen. Detta menar de är det som en förskola för alla barn innebär, att ta emot alla barn och skapa bästa möjliga vistelse för både den enskilda individen och barngruppen. Att anpassa förskolans verksamhet efter barnens olikheter är enligt Vetenskapsrådet (2015) grunden för att uppnå en förskola för alla. Även enligt Nilholm (2007) så är det att anpassa verksamheten efter barnens olikheter som det kritiska perspektivet innebär. I det kritiska perspektivet ska verksamheten förändras och det handlar då om att arbeta på ett inkluderande sätt. I förskollärarnas definitioner ser jag alltså likheter med det som presenteras i forskningsöversikten.

Däremot i den tredje kategorin ”Det passar inte alla barn att gå i förskolan” anser jag att det blir en motsägning i vad en förskola för alla barn innebär. Förskollärarna samtalar om att det kanske inte alltid är det bästa för alla barn att gå på förskolan och att det är en verksamhet som kanske inte passar alla barn. Då en av förskollärarna menar att de kanske kan gå i en annan verksamhet som t.ex. dagmamma. Varför det inte passar barnen att gå på förskolan beskriver inte förskolläraren men genom de andra samtalen i de andra fokusgrupperna gör jag tolkningar på att det kan handla om hur verksamheten är upplagd. De ställer sig frågan vem man arbetar med ”En förskola för alla barn” för om det är för barnets bästa eller om det är för att spara pengar. Genom att situationerna ser ut som de gör tolkar jag det som att de menar att det kanske inte alltid fungerar att arbeta inkluderande med tanke på hur förskolans verksamhet är upplagd av andra. Eftersom många av förskolorna har stora barngrupper och lite personal menar förskollärarna att arbetet kan bli svårare och om situationen sett annorlunda ut hade troligtvis också arbetet med en förskola för alla barn och inkludering varit lättare. I dessa tankar som förskollärarna har om att det inte passar alla barn att gå i förskolan ser jag det som att inkludering är ett arbetssätt som inte alltid är så lätt att uppfylla och vid dessa tankar går de ifrån det inkluderande arbetssättet och det blir mer ett exkluderande arbetssätt.

Däremot menar förskollärarna att inkludering är det som en förskola för alla innebär och att det är detta som man strävar efter och även det som väger över i deras samtal när de definierar en förskola för alla barn. Att exkludera barn från verksamheten menar de inte är en del av en förskola för alla barn men att i vissa fall kanske det behövs.

Förskollärarnas arbetssätt

I resultatet under huvudkategorin ”Att arbeta för en förskola för alla barn” redogör jag för olika kategorier av arbetssätt på hur förskollärarna arbetar för att skapa en förskola för alla barn. För att skapa en förskola för alla barn samtalar förskollärarna om olika tillvägagångssätt som de använder för att möta alla barns behov. Grunden är att de tar emot alla barn och utefter detta menar de att de får se vad de behöver arbeta med för att barnen ska kunna tillgodose sig förskolans verksamhet. Jag förstår det som att arbetssätten kan se olika ut beroende på vad barnets behov handlar om. De menar att man får arbeta utefter vilka behov som finns hos barnen och att man får ta det när man ställs inför det. Att anpassa verksamheten efter barnens behov beskrevs i rubriken ovan som att ha en inkluderande tanke.

I kategorin ”anpassade miljöer” samtalar förskollärarna om att de arbetar i mindre barngrupper för att alla ska kunna vara delaktiga i verksamheten. Åldersindelning är ett av arbetssätten för att anpassa lärandet till barnens enskilda nivåer men att de arbetar med allas behov i grupp. Detta ser jag det som att förskollärarna arbetar efter det som de ger som förklaring av inkludering vilket är definitionen de ger av en förskola för alla barn. Däremot menar de att ibland behöver de själva eller någon utomstående arbeta enskilt med ett barn för att kunna bemöta barnets behov. Att möta alla barns behov är en viktig grund för inkludering men för att möta alla barns behov menar Lutz (2009) att det ibland kan behövas enskild träning. Han menar däremot att så fort ett barn tas ur barngruppen blir det en segregering och verksamhet och inkludering är inte ett arbetssätt som man använder. Nilholm (2007) menar att detta handlar om hybridiseringar som nämnts i forskningsöversikten. Att arbeta enskilt med barnets behov blir alltså enligt min tolkning en verksamhet som arbetar både med inkludering och integrering. Förskollärarnas och verksamhetens strävan är att arbeta på ett inkluderande sätt men vid vissa situationer menar de att barnet behöver enskild träning. Att arbeta med enskild träning ser jag det som att förskollärarna gör för att alla barn ska få det som hen behöver för att kunna utvecklas men i första hand försöker de arbeta med behoven i den ordinarie barngruppen. Här kan det alltså bli ett dilemma om vilket man ska utgå ifrån när man ska arbeta med en förskola för alla barn.

Kategorisering av barn för att kunna ge stöd

Genom att förskollärarna vid vissa situationer arbetar enskilt med barnen för att tillgodose alla barns behov ser jag det som att de är medvetna om barnens olikheter och att barn är i behov av stöd i olika situationer och behöver få hjälp att tillgodose dessa specifika behov. Nilholm (2007) menar att det finns en risk i att inte kategorisera elever. Kategoriseras inte eleverna (som i det kritiska perspektivet) menar Nilholm att det är stor chans att pedagogerna inte upptäcker eller reflekterar över att vissa barn behöver mer stöd än andra. Utifrån detta ser jag det som viktigt att pedagogerna reflekterar över vilka behov som finns hos barnen för att kunna möta allas

behov och för att kunna arbeta på ett inkluderande sätt. Även om förskollärarna i denna studie menar att alla barn är i behov av särskilt stöd i någon form och att alla barn har särskilda behov anser jag att man ändå bör reflektera över vad dessa särskilda behov innebär då de annars, som Nilholm menar, inte ser vad som behöver förändras och vad för stöd som behöver ges. Assarson (2007) som refererar till Börjesson och Palmblad (2003) menar att barn i behov av särskilt stöd inte är en avgränsad grupp elever utan vilken elev som helst kan vara i behov av särskilt stöd beroende på hur situationen ser ut där eleven befinner sig. Förskollärarna menar att alla barn kan vara i behov av särskilt stöd men de samtalar ändå om specifika barn som de anser vara i behov av särskilt stöd. Jag ser det som att förskollärarna i denna studie har reflekterat över vilka barn som kan vara i behov av särskilt stöd och hur verksamheten kan anpassa sig efter dessa barn för att skapa en förskola för alla barn.

Reflekterande arbetssätt

För att kunna skapa goda villkor för barns lärande behöver verksamheten enligt Lpfö98 ”följas upp, utvärderas och utvecklas. För att utvärdera verksamhetens kvalitet och skapa goda villkor för lärande behöver barns utveckling och lärande följas, dokumenteras och analyseras.” (Skolverket, 2010 s. 14). Uppföljning, utvärdering och utveckling är en del av förskollärarnas arbetssätt och beskrivs också enligt Lpfö98 på följande sätt:

Syftet med utvärdering är att få kunskap om hur förskolans kvalitet, dvs. verksamhetens organisation, innehåll och genomförande kan utvecklas så att varje barn ges bästa möjliga förutsättningar för utveckling och lärande. Det handlar ytterst om att utveckla bättre arbetsprocesser, kunna bedöma om arbetet sker i enlighet med målen och undersöka vilka åtgärder som behöver vidtas för att förbättra förutsättningarna för barn att lära, utvecklas, känna sig trygga och ha roligt i förskolan. Det är analyserna av utvärderingens resultat som pekar ut väsentliga utvecklingsområden. All form av utvärdering ska utgå från ett tydligt barnperspektiv. Barn och föräldrar ska vara delaktiga i utvärdering och deras röster ska lyftas fram. (Skolverket, 2010 s. 14).

För att kunna skapa de bästa möjliga förutsättningarna för barns utveckling och lärande behöver alltså verksamhetens organisation, innehåll och genomförande utvecklas. Jag tolkar det som att det främst handlar om att utveckla arbetet i förhållande till målen i förskolan och genom detta kan förskollärarna se vad som behöver förändras så att bästa förutsättningar för barns lärande och utveckling skapas. Ett barnperspektiv ser jag det som att förskollärarna ska utgå från vad de ser att barnen har för behov och hur verksamheten behöver utformas för att ta tillvara på dessa behov.

I resultatet genom kategorierna ”personal i verksamheten” visas att reflektion, samtal, analys och utvärdering ses som en viktig del i förskolans arbetssätt så att det blir så bra som möjligt för alla iblandade i förskolan och för att skapa en förskola för alla barn. Detta kan ske antingen enskilt eller tillsammans i arbetslaget. Förskollärarna menar att de tar vara på pedagogernas olika erfarenheter och kunskaper om det specifika behov man ser för att kunna utveckla verksamheten på bästa sätt för barnet och barnen. När förskollärarna tillsammans inte kan finna någon lösning på att bemöta barnens specifika behov leder detta till att förskollärarna behöver ta hjälp av utomstående och detta gör de för att få hjälp med utvecklingen av verksamheten.

Oavsett om personalen reflekterar och utvärderar enskilt, tillsammans eller med hjälp av någon utomstående handlar det fortfarande om att förändra verksamheten efter barnens behov men att detta sedan kan leda till olika lösningar för att ge barnet det stöd som hen behöver. Att förändra verksamheten och se att verksamheten är där problemet uppstår leder till att ha ett kritiskt perspektiv då man inte ålägger problemet hos barnet (Nilholm, 2007). Min tanke kring detta är för att kunna se vad som behöver förändras behöver man observera barnen för att sedan reflektera så att man kan se barnens behov. Även observera verksamheten för att se vad verksamheten har för behov för att passa alla barn. Detta ses även som en viktig del i att skapa en förskola för alla barn vilket även visas i förskollärarnas arbetssätt.

Samarbete med föräldrarna menar förskollärarna leder till att de kan få information om ett specifikt barns behov och att detta är en viktig del för att utveckla verksamheten efter barnen. Genom att föräldrarna är delaktiga i verksamheten kan personalen få reda på behov som barnet har som t.ex. ett behov genom en sjukdom. När samarbete med föräldrar finns menar Sandberg och Ottosson (2010) att en förändring kan ske och att detta kan leda till en bättre verksamhet för alla inblandade. Jag ser det som viktigt att förskollärarna tar del av föräldrarnas aspekter för att förskollärarna sedan kan ha dessa aspekter i åtanke när de observerar och reflekterar kring barnens behov i förhållande till verksamhetens behov. Även förskollärarna ser det som viktigt att ta del av andras aspekter, erfarenheter och kompetenser för att skapa bästa möjliga utbildning och vistelse för alla barnen och om verksamheten inte räcker till är det viktigt att man tar hjälp för att förändra verksamheten efter barnens behov genom t.ex. förändring av verksamhetens lokaler eller utemiljö, barngruppens storlek, extra resurs mm men problemet läggs inte på barnet.

Sammanfattning

I förskollärarnas samtal om deras arbete är fokus på att inkludera alla barn i verksamheten när de arbetar med en förskola för alla barn. Detta är deras strävan och även det som de får till sig från utomstående som t.ex. specialpedagogen. I största möjliga mån försöker de arbeta med barnens behov i den ordinarie barngruppen och verksamheten men vid vissa situationer fungerar inte detta av olika anledningar. De behöver då göra olika lösningar för att uppnå barnens specifika behov för att ge dem det särskilda stöd som behövs. De menar att vid vissa situationer behöver barnen enskild träning eller möjlighet till att dra sig undan med hjälp av resurs då vissa barn inte klarar av att vara i den ordinarie barngruppen. Då behövs detta för att barnet ska få tillgodose sig sina behov även om tanken och strävan är att alla barn i största möjliga mån ska inkluderas i verksamheten. Jag gör en tolkning att det handlar om att ha ett inkluderande arbetssätt och ett kritiskt perspektiv som de arbetar efter däremot med inslag av ett kompensatoriskt perspektiv. Detta ser jag likheter med att det blir en hybridisering som presenteras genom Nilholm (2007).

Slutsats

Min slutsats av studien styrks genom Palla (2011) som menar att förskolan är en verksamhet som är inkluderande och som har möjlighet att definiera vilka som ses som speciella, hur man ser på det speciella och vad man ska göra med detta. Utifrån studiens resultat, tidigare forskning,

Lpfö98 och Skollagen ser jag det som att det inte finns något exakt arbetssätt för en förskola för alla barn. Inte heller vilka barn som anses vara i behov av särskilt stöd. Det är förskolans personal som definierar och tolkar vad detta innebär för att sedan göra upp ett arbetssätt för hur detta ska bemötas. Sandberg och Ottosson (2010) menar att hur man samarbetar med människor för att skapa bästa möjliga möjligheter för barns utveckling handlar om vilka värderingar, vilken människosyn och vilka attityder man har med sig. Även om förskolan är en inkluderande verksamhet anser jag att arbetet med en förskola för alla barn inte kommer förändras förrän personalen vill eller blir uppmanade att förändra den. Vad som ses som speciellt och hur man ska ändra verksamheten anser jag också utgå från varje individs åsikter och tankar då alla har normer och värderingar kring vad som ses som normalt och onormalt och vilka som behöver särskilt stöd. Detta tror jag kommer påverka ens syn och reflektion över barnens beteende.

Enligt Skollagen (SFS 2010:800) ska förskolan se till allas förutsättningar för barnets och elevernas lärande för utveckling och visas på följande sätt:

Alla barn och elever ska ges den ledning och stimulans som de behöver i sitt lärande och sin personliga utveckling för att de utifrån egna förutsättningar ska kunna utvecklas så långt som möjligt enligt utbildningens mål. Elever som till följd av funktionsnedsättningar har svårt att uppfylla de olika kunskapskrav som finns ska ges stöd som syftar till att så långt som möjligt motverka funktionsnedsättningens konsekvenser. Elever som lätt når de kunskapskrav som minst ska uppnås ska ges ledning och stimulans för att kunna gå längre i sin kunskapsutveckling. (SFS 2010:800 Kap. 3: 3 §).

Att man ska se till barnens förutsättningar och ge det stöd som behövs är en del av Skollagen (2010) och någonting som ska följas men som nämnts ovan kan det tolkas på olika sätt beroende på vad man har för värderingar. Den gemensamma synen på en förskola för alla barn och likvärdighet, både enligt den tidigare forskningen och förskollärarna i studien, är det som strävas efter och är också förskolans skyldighet som ses som en viktig del för barnens utveckling. Barnet ska i största möjliga mån alltså inkluderas i verksamheten men ibland behövs det enskilda lösningar för att uppnå det specifika barnets behov och då blir detta det stöd barnet behöver. Men förskollärarna menar att problemet inte ligger hos barnet eller barnen utan hos verksamheten och barnen innehar endast behov och behöver stöd.

Fortsatt forskning

Denna studie riktades in på förskollärares erfarenheter av en förskola för alla barn och barn i behov av särskilt stöd men jag ser det också som intressant att få ta del av vårdnadshavares syn på förskolans arbete. Hur de ser på arbetet med en förskola för alla barn och barn i behov av särskilt stöd och även deras förväntningar inom detta område.

Den andra forskningen som jag anser vara intressant är andra perspektiv på likvärdighet och jämställdhet som t.ex. genus, mångkulturellt mm. Hur förskolans pedagoger och annan personal arbetar inom dessa perspektiv skulle vara en intressant forskningsfråga.

Referenser

Assarson, I. (2007). *Talet om en skola för alla. Pedagogers meningskonstruktion i ett politiskt uppdrag*. (Doktorsavhandling). Malmö: Holmbergs. Tillgänglig: <https://dspace.mah.se/bitstream/handle/2043/3417/Avhandling.pdf?sequence=4&isAllowed=y>

Lutz, K. (2009). *Kategoriseringar av barn i förskoleåldern – Styrning & administrativa processer*. (Doktorsavhandling). Malmö: Holmbergs. Tillgänglig: <http://dspace.mah.se/bitstream/handle/2043/7812/Inlaga%20PDF%20tryck.pdf;jsessionid=7439E1FAD5F6BA334BFB356017177C5F?sequence=2>

Markström, A. (2005) *Förskolan som normaliseringspraktik: en etnografisk studie*. (Doktorsavhandling). Linköping: Linköpings universitet.

Nilholm, C. (2007). *Perspektiv på specialpedagogik*. (2. uppl.). Lund: Studentlitteratur.

Palla, L. (2011). *Med blicken på barnet. Om olikheter inom förskolan som diskursiv praktik*. (Doktorsavhandling). Malmö: Holmbergs. Tillgänglig: <http://hdl.handle.net/2043/12151>

Skolverket. (2010). *Läroplan för förskolan: Lpfö98*. Stockholm: Skolverket. Hämtad från <http://www.skolverket.se/publikationer?id=2442>

Sandberg, A., Ottosson, L. (2010). Pre-school teachers', other professionals', and parental concerns on cooperation in pre-school – all around children in need of special support: the Swedish perspective. *International Journal of Inclusive Education*, 14(8), 741-754. doi: 10.1080/13603110802504606

SFS 2010:800. *Skollag*. Stockholm: Utbildningsdepartementet.

Svenska Uneskorådet (2006). *Salamanca deklARATIONEN och Salamanca +10 [Elektronisk resurs]*. Stockholm: Svenska Uneskorådet.

Tornberg, G. (2006). "Bara man ser till barnets bästa" *En studie av lärares yrkesetiska övertäganden i en skola för alla*. (Doktorsavhandling). Karlstad: Karlstads universitet. Tillgänglig: http://www.lh.umu.se/digitalAssets/6/6093_avh_tornberg.pdf

Trost, J. (2010). *Kvalitativa intervjuer*. (4. Uppl.). Lund: Studentlitteratur.

Vetenskapsrådet. (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet. Tillgänglig: http://www.gu.se/digitalAssets/1268/1268494_forskningsetiska_principer_2002.pdf

Vetenskapsrådet. (2015). *En likvärdig förskola för alla barn – innebörder och indikatorer*. Stockholm: Vetenskapsrådet.

Wibeck, V. (2010). *Fokusgrupper: Om fokuserade gruppintervjuer som undersökningsmetod*. (2. Uppl.). Lund: Studentlitteratur.

Bilaga 1

Missivbrev till informanter

Hej!

Jag heter Elin Dahl och är student från förskolläraryrket på Högskolan Väst i Trollhättan. Just nu är jag mitt uppe i mitt examensarbete som handlar om **"En förskola för alla barn"** och är intresserad av att ta reda på förskollärares upplevelser kring ämnet. För detta skulle jag behöva din hjälp i form av en fokusgruppsintervju då jag kan få ta del av dina erfarenheter och kunskaper inom ämnet till mitt examensarbete. En fokusgruppsintervju innebär att en liten grupp förskollärare, 3-5 stycken, tillsammans diskuterar ämnet "En förskola för alla" utifrån frågeställningar jag skapat. Samtalet kommer att ljudinspelat så att jag efteråt kan bearbeta innehållet i samtalet som blir resultatet i examensarbetet.

Vid fokusgruppsintervjun och i skrivandet kommer jag att ta hänsyn till Vetenskapsrådets fyra etiska perspektiv vilket innebär att deltagandet är frivilligt och ni kan när som helst, om så önskas, avbryta ert deltagande. Deltagandet kommer att behandlas konfidentiellt och endast användas i forskningsändamål. Ert namn kommer i arbetet att vara fingerat.

Jag har tagit del och fördjupat mig i tidigare forskning om det aktuella ämnet men har nu som önskan att få göra en fokusgruppsintervju tillsammans med er och hoppas på att ni vill ställa upp.

Om ni har några frågor eller funderingar är ni välkommen att kontakta mig eller min handledare för mer information.

Med vänlig hälsning

Elin Dahl

elin.dahl@student.hv.se

07xxxxxxx

Eva Johansson (handledare)

eva.m.johansson@hv.se

Bilaga 2

Fokusgruppsintervju – Samtalsfrågor

Elin Dahl

Uppstart:

- Vad heter du?
- Ålder?
- Hur länge har du arbetat inom förskolans verksamhet?

Huvudfrågor:

- Vad innebär en förskola för alla för er?
- Vilka barn kan vara i behov av extra stöd?
- Hur ser ni att ett barn behöver extra stöd?
- Har ni och/eller har ni haft barn i behov av extra stöd?
- Hur arbetar ni för att alla barn ska kunna medverka på samma villkor i verksamheten?
- Finns det några speciella krav från er sida för att kunna möta allas behov?
- Övriga tankar kring samtalet idag inom området en förskola för alla barn och/eller barn i behov av extra/särskilt stöd?
Är det något som anses vara viktigt som jag inte tagit upp i frågorna eller som inte kommit fram i vårt samtal?

Högskolan Väst
Institutionen för individ och samhälle
461 86 Trollhättan
www.hv.se